

Overlærer Haug har også innledet injuriersøksmål mot dommer Schjelderup

Sam Knutzen går med på mortifikasjon

Injuriesaken som overlærer Edmund Haug har anlagt mot direktør Sam Knutzen er omfattet med meget stor interesse. Nu brygger det opp til en lignende sak, idet Haug også har innledet injuriersøksmål mot høyesterettsdommer Ferdinand Schjelderup i anledning av uttalelser som han er fremkommet med om Haug i sin bok «Over bakkekammen». I sin forklaring i retten i går kom Haug nærmere inn på et møte hos lærer Kaare Norum og ekspedisjonssjef Einar Boyesen, som hadde tilbudt ham å overta skoledirektørembetet i Oslo etter frigjøringen. Jeg avsto naturligvis, sa Haug, idet jeg mente at de herrene ikke hadde noe med å dele ut embeter. Det man gjorde under krigen, måtte man gjøre som en plikt mot landet, og ikke for å samle seg øre eller embete etter krigen.

Høsten 1943 møtte Haug i koordinasjonskomiteén, hvor han meget bestemt hadde advart mot Hjemmefrontens erklæring om et midlertidig styre. Han var blitt stående alene med sitt syn. Et møte den 6. november av representanter for lærerne var helt enig om at de gamle skolestyrer skulle fungere og Norges Lærerslag fortsette som før, når krigen var over. Det var ikke tale om oppnevning av noe slag. Høyesterettsjustitarius Paal Berg ba meg stoppe motstanden.

Dommer Zimmer: Mot kommunalordningen?

Haug: Min motstand gjaldt alle mulige krumspring innen Hjemmefrontens ledelse, men først og fremst kommunalordningen. Jeg svarte at min oppfatning var sterkt grunnfestet. Jeg satte både Berg og Schjelderup meget høyt, men ikke så høyt at jeg ville endre mitt livssyn for dem.

For å vise at Regjeringen ikke alltid sto på Hjemmefrontens side, siterte Haug et brev som statsminister Nygaardsvold sendte til utenriksminister Trygve Lie den 6. august 1943. Nygaardsvold skrev bl. a.: «Denne skrivelsen av 28. juli fra «Brage» (dekknavn for Hjemmefrontens ledelse), bør vel besvares. Den er imidlertid latterlig og den er dum. Hvis det ikke bak hele denne furtenhet skjuler seg en prinsipiell linje som disse folkene hittil har forsøkt ikke å røre ved. Det kan nemlig tenkes at hele deres innstilling er at «la regjeringen sitte der borte i den tro at den kan bygge opp noe i Norge til krigen er forbi. Vi blåser imidlertid i deres forordninger og bestemmelser. Det er vi som ordner og bestemmer alle ting.» Nei jeg vet ikke. Det forekommer meg imidlertid høyst besynderlig at de skal fly i flint, over en eneste bestemmelse i den midlertidige ordning av kommunespørsmålene, hvis det ikke er fordi de frykter for at når denne bestemmelse skal

settes ut i livet — det blir jo ikke før landet er fritt igjen — vil størsteparten av distriktene slutte opp om regjeringens demokratiske standpunkt. De vil kanskje at deres utforming — en uekte unge av «førerprinsippet» — skal være den eneste som bys fram.»

En håndfull menn i Oslo ville med et pennestøk erklære at de gamle kommunestyrers funksjonstid var utløpt, og nye skulle oppnevnes ved frigjøringen. Overfor vår lovlige regjering i London truet de med å legge ned sitt arbeid hvis de ikke fikk det som de ville.

— Julen 1943 ble for meg meget beveget. Det begynte med at jeg om natten til 18. desember ble ringt opp og bedt om å forsvinne. — Si meg, advokat Jensen, De vet ikke hvem som ringte til meg den natten

Advokat Jensen: Nei, det vet jeg dessverre ikke.

— Da jeg den 20. desember møtte i koordinasjonskomiteén var det flere der som kjente til denne oppringningen.

Julen tilbrakte jeg i dekning et sted i Gamlebyen. Like over jul kom Kaare Norem til Oslo. På den tiden satt jeg i dekning et annet sted. Den 12. januar fikk jeg besøk av noen av mine medarbeidere i Østfold, og de kunne fortelle at de var innkalt til et «omvendelsesmøte» hos Norum. Han opptrådte som om han skulle ha vært medlem av de alliertes storråd. Norum hevdet at de allierte krevde at det ble ordnet med et midlertidig styre, som skulle tre i funksjon ved frigjøringen, slik det var skissert av «Kretsen». Nettopp i de dager hadde jeg imidlertid lest en artikkel i Norsk Tidend, hvor det var avgitt en erklæring for at det ikke var meningen at de allierte ville blande seg inn i de enkelte lands styresett.

23. mars ble Haug arrestert av tyskerne og var fengslet noen dager. Dette reddet kanskje mitt liv, sa han.

Haug bestred meget bestemt påstanden om at han skulle ha skrevet truslebrev. Det var ikke nødvendig for meg eller mine meningsfeller å true noen.

Direktør Sam Knutzen forklarte at han overfor Utenriksdepartementet hadde motsatt seg at siste del av rapporten ble offentliggjort. Knutzen mente at det hadde vært et diskresjonsbrudd i Stortingets presidentskap.

Haug erklærte at ingen av presidentskapets medlemmer er hans kilde.

2. mars 1944 hadde Knutzen hatt besøk av pastor Bonnevie Svendsen som var i en opprørt stemning, fordi det så ut til at hele hjemmefrontledelsen ville bli tatt. Knutzen fikk oppfordring om å sende rapport til Sverige. Den vanlige veien var stengt på grunn av arrestasjoner. Knutzen hadde lenge vært a jour med uoverensstemmelsene mellom Haug og hjemmefrontledelsen, og han hadde derfor ingen betenkeligheter med å utarbeide rapporten. Rapporten sendte Knutzen til ekspedisjonssjef Boyesen, som nettopp var reist ut av landet. Knutzen erklærte at han var villig til å mortifisere de uttalelser i rapporten som angår Haug.

Rapporten var et resymé av den muntlige redegjørelse Bonnevie Svendsen hadde gitt. Den skriftlige rapporten ble ikke forelagt Bonnevie Svendsen til godkjenning. Haug

ble den gang betraktet som illojal og en forræder mot Hjemmefronten. A Fortsette motstanden mot en flertallsbeslutning i koordinasjonskomiteén måtte under de forhold betraktes som forræderi.

Uttrykket «å likvidere» var ikke men, som å ta Haugs liv. Knutzen var ikke i tvil om at uttrykket ville bli riktig forstått hos mottakeren. Det var bare spørsmål om å få Haug ut av landet. Det var ikke i Knutzens tanker at det skulle oppfattes som et forslag om å drepe ham.

På spørsmål fra dommeren erklærte Haug at han har oppfattet ordet «likvidere» slik at han skulle drepes. Slik har også andre oppfattet det. Først etterat forlikklagen var uttalt, erklærte Knutzen seg villig til å mortifisere de ærekrenkende uttrykk om Haug.

Overlærer Jens Bugge Olsen, Gresvik, pr. Fredrikstad, forklarte som vitne at han allerede i 1940 kom i samarbeid med Haug, som hadde meddelt direktiver for lærerfronten i Østfold. Vi hadde alltid en god støtte i Haug. Da striden oppsto mellom Haug og de andre, følte vitnet seg meget tiltalt av hjemmefrontledelsens standpunkt, men han ble snart overbevist om at Haugs syn var det riktige.

Pastor Conrad Bonnevie Svendsen hadde ikke noe å utsette på Haugs nasjonale holdning. I koordinasjonskomiteén var det besluttet å la en deputasjon med Bonnevie Svendsen som formann forelegge Haug situasjonens alvor, og at Haug måtte opphøre med sin virksomhet. Det ble for sterk publisitet omkring Haug som medlem av koordinasjonskomiteén, slik at det kunne oppstå fare for hele komiteén. Vitnet anså det usannsynlig at han skulle ha brukt uttrykket «forræder» om Haug. Men når Haug ved sin opptræden samarbeidet hjemmefrontledelsen, måtte det på en måte oppfattes som bistand til fienden. Vitnet hadde aldri hørt ansvarlige folk gi uttrykk for at Haug skulle skytes.

Arkivar Reidar Omang i Utenriksdepartementet forklarte at det var presidentskapet som besluttet at et avsnitt i rapporten skulle strykes i den boken som var under utarbeidelse. Korrektoren til boken ble forelagt presidentskapet til godkjenning.

Saken fortsetter i dag med avhør av en rekke vitner, blant andre president Natvig Pedersen, ekspedisjonssjef Boyesen og en del stortingsmenn.

100132